

YTTRANDE

Datum
2025-08-25

Dnr
R 70-2025

1 (2)

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

(S2025/00922)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över det rubricerade delbetänkandet. Förslagen ger anledning till följande synpunkter från min sida.

JO har i tidigare yttranden över covid 19-relaterade förslag lyft fram behovet av långsiktiga överväganden rörande konstitutionella frågor vid samhällskriser i fredstid (se JO:s yttrande över utkastet till lagrådsremiss Ett tillfälligt bemyndigande i smittskyddslagen med anledning av det virus som orsakar covid-19, R 45-2020, yttrande över promemorian Covid-19-lag, R 144-2020, yttrande över promemorian Fortsatt giltighet av covid-19-lagen och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen, R 47-2021). Jag är därför mycket positiv till att sådana överväganden nu görs i syfte att ha en nödvändig författningsberedskap på plats vid en framtida pandemi.

En generell synpunkt på förslaget till lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder är att det framstår som grundligt och väl avvägt. Förslaget innehåller långtgående delegation till regeringen och vidare till kommuner och förvaltningsmyndigheter att besluta om ingripande inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Det är därför viktigt och bra att det innehåller bestämmelser om att regeringens s.k. aktiveringsföreskrift ska underställas riksdagen inom viss tid, att föreskrifterna är tidsbegränsade samt att beslut enligt vissa föreskrifter kan överklagas.

I övrigt lämnar jag följande synpunkter på utredningens förslag.

JO har i yttrande över promemorian Covid-19-lag (JO:s dnr R 144-2020) fört fram att föreskrifter om exempelvis antalet deltagare och öppettider kan vara så långtgående att de i praktiken kan likställas med förbud eller nedstängning. I förevarande förslag är det endast regeringen som får meddela föreskrifter om förbud eller stängning. För att undvika osäkerhet om vad som omfattas av regeringens exklusiva normgivningsmakt efterlyser jag överväganden om vad ett förbud eller stängning av verksamheter närmare betyder.

I nuvarande smittskyddslagen anges att smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Utredningen redogör också för begreppets innebörd, både i smittskyddslagen och i andra lagar, samt föreslår att motsvarande bestämmelse tas in i den nya lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder. Det är dock, bl.a. mot bakgrund av skrivningar i författningskommentaren, inte helt tydligt om begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet avses få ett något vidare innehåll i den nya lagen jämfört med smittskyddslagen. Det bör inte råda någon osäkerhet om vilka åtgärder som är möjliga att vidta med stöd av smittskyddslagen respektive lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder med hänsyn till det rådande kunskapsläget på smittskyddsområdet. Om en skillnad i begreppets innebörd är avsedd bör det övervägas att låta detta komma till uttryck i lagtexten.

Utredningen redogör även för att omfattningen av bemyndigandet i 9 kap. 6 § smittskyddslagen är oklart. Med hänsyn till att det nu föreslås ett stort antal och preciserade bemyndiganden till regeringen i den nya lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder ställer man sig frågan om det alls finns ett behov av bemyndigandet i smittskyddslagen. I vart fall bör gränsdragningen mellan bemyndiganden i de olika lagarna tydliggöras ytterligare. Detta framstår som angeläget mot bakgrund av att det inte finns något krav på att regeringens föreskrifter som meddelas med stöd av 9 kap. 6 § smittskyddslagen ska underställas riksdagen.

De beslut som kan komma att meddelas med stöd av den föreslagna lagen kan vara mycket ingripande och gälla för ett visst tillfälle eller under en viss begränsad tid. Det är därför önskvärt med ett förtydligande om det ska gälla ett skyndsamhetskrav för prövningen i domstol av de beslut som kan överklagas (se även ovan nämnda yttranden i JO:s ärenden med dnr R 45-2020 och R 144-2020).

Yttrandet har beslutats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Beatrice Norin har föredragit ärendet och byråchefen Dan Johansson har deltagit i beredningen.